

Ngày ấy! Hồi ký của “Cậu bé Biên Hòa

Hiệp Phan

Tôi sinh ra và lớn lên tại Biên Hòa, một thành phố hiền hòa nằm bên cạnh dòng sông Đồng Nai thơ mộng. Nhà tôi ở gần Bệnh Viện Phạm Hữu Chí (nay là Bệnh Viện Đồng Nai) – một nhà thương thí nơi chuyên chữa bệnh miễn phí cho mọi người, nơi đây không hề phân biệt người có tiền hay không, không hề từ chối chữa bệnh cho người dân dù phí tổn cao như thế nào. Mọi người bệnh đều được đối xử bình đẳng như nhau. Tôi nhớ có một lần bị đập phải gai nhọn trong lòng bàn chân, bị mưng mủ, đau nhức kinh khủng, mẹ tôi đưa tôi vào bệnh viện này, các y tá & bác sĩ tiếp chúng tôi một cách ân cần tử tế, với thái độ tôn trọng người bệnh mà không hề hách dịch hay gọi ý vòi tiền hoặc quà cáp từ người nhà của tôi. Trên

tường bệnh viện, tôi không hề thấy có khẩu hiệu “*Lương y như từ mẫu*” nào cả, nhưng thái độ cư xử hòa nhã của nhân viên y tế ở đây không khác chi là mẹ hiền. Ngoài cổng bệnh viện có một bảng hiệu cấm bóp kèn cho các loại xe cộ để không ảnh hưởng đến người bệnh. Ngày xưa, thời niên thiếu của tôi đã từng có một hệ thống y tế do dân vì dân như vậy.

Phía đối diện bệnh viện là hội đồng xã Bình Trước, có lần tôi theo mẹ vào văn phòng xã để nhờ xác nhận giấy tờ, văn phòng lúc ấy đông người nhưng trật tự, người trước người sau không hề ồn ào. Trên tường có bảng hiệu nhắc nhở “*Xin giữ yên lặng*” hoặc “*Xin vui lòng vắng tất & rõ ràng*”. Cô chú công chức tiếp người dân một cách niềm nở tôn trọng, biết lắng nghe, giải quyết công việc nhanh chóng, không hề to tiếng, hạch sách hay vòi vĩnh phong bì từ người dân. Khi đến tuổi làm thẻ căn cước, tôi vào ty cảnh sát Biên Hòa để chụp hình, lãn tay. Mọi người trật tự. Các anh cảnh sát ở đây rất hiền hòa, lịch sự và ân cần hướng dẫn mọi người, không hề hạch sách quấy nhiễu, quát nạt hay vòi vĩnh gây phiền hà cho người dân.

Ngày xưa, thời niên thiếu của tôi đã từng có một hệ thống hành chính gọn nhẹ, phục vụ người dân hữu hiệu và lịch sự như vậy, chứ không phải “hành” dân là chính. Ngày xưa, tôi đã từng biết về một xã hội mang đầy tình nhân văn qua cách ứng xử của mọi người: Tôi còn nhớ khi cha tôi mất vào năm 1973, khi xe tang đưa linh cữu ông đến nơi an nghỉ sau cùng, ngồi trên xe tang tôi quan sát thấy các anh cảnh sát, quân cảnh đang làm nhiệm vụ trên các giao lộ, khi gặp xe tang đi ngang qua, các anh đứng nghiêm chào theo nghi thức quân các. Và một điều ngạc nhiên lý thú khác là tôi thấy những người dân mà gia đình tôi không quen biết, khi họ đi xe gắn máy hoặc xe đạp vượt qua xe tang, không ai bảo ai, họ đều giở nón cúi đầu chào tiễn biệt cha tôi. Hình ảnh này đã cho tôi một ấn tượng và cảm xúc thật mạnh mẽ. Sau này tìm hiểu, tôi mới biết đó là lễ thói ứng xử thông thường của mọi người để tỏ lòng tôn trọng đối với người đã khuất.

Vào thời ấy, mỗi khi ngồi học bài khuya, đến 10 giờ, tôi thường nghe từ radio hoặc TV nhắc nhở mọi người nên điều chỉnh âm thanh vừa đủ nghe để không phiền lòng hàng xóm. Tôi còn nhớ mỗi sáng thứ hai chúng tôi làm lễ chào cờ ở trường tiểu học Nguyễn Du, khi quốc kỳ được kéo lên trong tiếng quốc ca vang lên của toàn thể học sinh, tôi thấy phía bên ngoài cổng trường chú xích lô dừng xe lại, những người bộ hành đi ngang dừng lại và bà bán hàng rong cũng bỏ quang gánh, tất cả tự giác đứng nghiêm chỉnh hướng về quốc kỳ cùng hát quốc ca cho đến khi lễ chào cờ kết thúc. Ý thức công dân của người dân miền nam Việt Nam thời ấy là như thế.

Khi có dịp đi Saigon, tôi để ý thấy tại các giao lộ, các loại xe lộ đều tự giác dừng lại khi đèn đỏ cho dù không có cảnh sát. Lúc ấy không hề có chuyện vượt đèn đỏ chạy bạt mạng khi không có người kiểm soát.

Trong giao tế, cảm ơn và xin lỗi là câu nói thường xuyên của người dân thời ấy. Ngày xưa thời niên thiếu của tôi đã từng có một xã hội tuy còn nhiều bất cập nhưng rất là văn minh và có được một nền dân trí cao như vậy.

Ngày xưa, tôi đã từng thụ hưởng một nền giáo dục nhân bản, dân tộc và khai phóng. Nền giáo dục này đã dạy tôi làm người trước khi dạy tôi học thức. Năm 1966, tôi vào học lớp năm (nay là lớp một) tại trường tiểu học Nguyễn Du, trên tường của lớp học vỡ lòng này có một câu cách ngôn "**Tiên học lễ hậu học văn**" treo cố định suốt cả một năm học. Sau này lớn lên, tôi mới hiểu đó là tiêu chí căn bản của nền giáo dục VNCH. Tôi đã từng có những thầy cô ở bậc tiểu học tận tâm giảng dạy cho tôi những bài học rèn luyện nhân cách qua sách giáo khoa như Em tập tính tốt, Các bài tập đọc, sử ký, địa lý, khoa học thường thức, những bài học thuộc lòng từ **Quốc văn giáo khoa thư, Gia huấn ca, Nhị thập tứ hiếu, Tâm hồn cao thượng...** Các

giáo trình này đề cao các giá trị lịch sử, dân tộc, tự chủ, nghệ thuật, văn hóa... để rèn luyện cho học sinh giỏi về kiến thức tổng quát và có tấm lòng nhân hậu yêu nước thương nòi, có lòng biết ơn mọi người trong xã hội.

Bậc tiểu học, hàng tuần thầy cô giáo đều viết lên bảng câu cách ngôn của tuần từ các ca dao tục ngữ ẩn chứa triết lý tình thương để in sâu vào tâm khảm của học sinh. Hàng tháng thầy cô thiết lập bảng danh dự để xếp hạng học sinh theo điểm số. Ngày ấy phẩm chất học sinh được phân loại rõ ràng chính xác chứ không hề có tình trạng nhà trường chạy theo thành tích với tỷ lệ 100% học sinh giỏi, không có yếu kém !!

Năm 1970, tôi vào trường Trung học công lập Ngô Quyền sau một kỳ thi tuyển sinh đệ thất (nay là lớp 6) đầy gay go nhưng cũng rất công bằng. Ở bậc trung học, tôi đã có những vị giáo sư tận tâm truyền đạt cho tôi kiến thức tổng quát, ý thức công dân và dạy cho chúng tôi về Công pháp quốc tế, Tam quyền phân lập, về giá trị của một xã hội tự do, dân chủ. Khi học lớp 9, chúng tôi đã được thầy luyện cho kỹ năng thuyết trình trước đám đông, tập tính phản biện và biết phân tích, so sánh đối chiếu, biết tranh luận trước những vấn đề mà chúng tôi không đồng ý, chứ không phải rậm rập cúi đầu nghe theo một chiều từ người khác như bây giờ mà không dám phản kháng.

Ngày xưa Biên Hòa quê tôi có nhà sách Huỳnh Hiệp bán đủ mọi thể loại sách rất đa dạng phong phú từ nhiều tác giả khác nhau, từ nhiều quan điểm khác nhau, không có vùng cấm. Ở nơi ấy, không cần mua sách, nhưng tôi có thể tự do thoải mái đọc "cọp" tất cả các loại sách mình ưa thích mà không bị trở ngại nào. Chúng tôi thường gọi nhà sách này là thư viện tri thức cho học sinh nghèo.

Thời niên thiếu đã đem lại cho tôi nhiều kỷ niệm tuyệt vời và tự hào về một xã hội tươi đẹp mà tôi đã từng sống. Nhưng thời hoa mộng ấy đã thật sự kết thúc một cách oan nghiệt vào cuối tháng 4 năm 1975 khi tôi 16 tuổi. Giờ đây, khi thời gian qua nhanh tuổi đời đã xế, trí nhớ đôi lúc cũng còn lẫn lộn, nhưng quên gì thì quên, tôi không thể nào quên được những năm tháng được sống trong một xã hội hiền lương tốt đẹp, dù ở trong thời kỳ chiến tranh khốc liệt nhất. Tôi không thể nào quên được ngày xưa tôi đã từng có một thời niên thiếu như thế. Tôi cũng sẽ kể lại cho con tôi là tôi đã từng sống trong một nước Việt Nam Cộng Hòa văn minh và nhân bản như thế trong quá khứ, mà thế hệ con cháu tôi ngày nay không thể nào tìm lại được các giá trị ấy ngay trên chính quê hương của tôi.

17/8/2021
Hiệp Phan

Tôi Từng Có Một Thời Niên Thiếu Như Thế (Giai Đoạn 1959-1975). (Hiệp Phan)

